

גליון תתקצד • ערש"ק פרשת לך לך

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

הצלת עוג – האם מי המבול היו דוֹתָחִים?

"לך לך" – מסירת עצמו ורצונותיו לה'

ברית בין הבתרים – סוד הגלות

ב' גדרים במצות מילה

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת

ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאנץ
ס. פאלו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מגפשו ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

פתיחה

בעזרת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס
‘קראת שבת’ (גליון תתקצד) היו”ל לפרשת פ’
 פ’, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות
 חידושים וביאורים שבתורת כ”ק אדמו”ר
 מצויבאוויטש זצוקל”ה נבג”מ זי”ע.

◇ ◇ ◇

במדור “מקרא אני דורש” יבוארו דברי רש”י
 על “הפליט” – “זה עוג שפלט מדור המבול”,
 כיצד לשיטתו, בדרך פשוטו של מקרא, ניצל
 עוג מן המבול, אם ה’ בארץ ישראל או שעמד
 בצד התיבה.

המדור “יינה של תורה” עוסק בשאלה מדוע
 הזכיר הקב”ה את עניין הגלות דווקא בעת
 עוצם גילוי האהבה לאברהם אבינו כברית בין
 הבתרים, ויבאר עניין הגלות בכלל, והטעם
 לכך שהיא הולכת ומחמירה דווקא לקראת
 הגאולה הקרובה בבי”א.

במדור “חידושי סוגיות” יפלפל בהא דמילה
 דוחה שבת אי הוי דין במילה או דין בשבת,
 ויתלה הדבר בלפותות השונות שמצינו לזה
 שמילה דוחה שבת, הקשורות לב’ הענינים
 שבמילה, מילה כמצוה פרטית ומילה ככניסה
 לקדושת עם ישראל, ויבאר דנפק”מ אם אישה
 המותרת למול גם בה נאמר שמילה דוחה שבת.

בברכת שבתא טבא
 מכון אור החסידות

תוכן עניינים

ב. מקרא אני דורש
 “עוג שפלט מדור המבול” – איך פלט?

באם לא ה’ המבול בארץ ישראל, מדוע לא נחה שם התיבה? /
 באם מי המבול רותחין היו, איך ניצלו הדגים? / באם לא היו מי
 המבול רותחין, מאיפה באים “חמי טבריא”? / שקו”ט באופן
 הצלת עוג ממי המבול לשיטת רש”י בדרך “פשוטו של מקרא”
 (ע”פ לקושי שיחות חז”י עמ’ 90 ואילך)

ה. פנינים
איסור חמור פעם אחת או איסור קל פעמים רבות
 ע”פ לקושי שיחות חז”י עמ’ 487 ואילך

מדוע אנו מלים היום? ע”פ לקושי שיחות חז”י עמ’ 54 ואילך

ו. יינה של תורה
“ברית בין הבתרים” וסוד הגלות

איך נכנס עניין הגלות באמצע “ברית בין הבתרים”? / מתי שותק
 הרב בכדי ללמד את תלמידו עומק חדש? / מדוע הגלות הולכת
 ומעמיקה למרות שהפגם הולך ומיתקן? / ומהי פנימיות עניין
 הגלות?

(ע”פ לקושי שיחות חז”י עמ’ 39 ואילך)

ט. פנינים
מדוע נצטווה אברהם “לצאת” מרצונותיו?

ע”פ לקושי שיחות חז”י עמ’ 454 ואילך, חז”י עמ’ 59 ואילך
“אב לארם” – “עניי עירך קודמין” ע”פ לקושי שיחות חז”י עמ’ 69

י. חידושי סוגיות
ב’ גדרים במצות מילה

יתלה ב’ ילפותות שמצינו בהא דמילה דוחה שבת, בב’ ענינים
 במילה – כמצוה פרטית וכענין כללי דכניסה לקדושת ישראל /
 עפ”ז יסיק נפקותא בין הילפותות

ע”פ לקושי שיחות חז”י עמ’ 54 ואילך, חז”י עמ’ 53 ואילך

יא. תורת חיים
להתאמן, לרסן ולהתאפק!

יב. דרכי החסידות
חמו”ן החסיד

יג. שיחות קודש
שמירת ה”עיר קטנה” – “זה הנף”

ציוות העריכה וההגהה:
 הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרום,
 הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים,
 הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון “אור החסידות”, מנצי ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב”ד,
 Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. • 6084000
 #BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673
 להעזרת והארת:
 מ”ל מערכת: *5717 orhachasidutil@gmail.com

וזאת למודעי, שבדרך כ”ל לא הובאו הביאורים כאופן
 שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע”י חברי המערכת,
 ולפעמים הושמט ריבוי השקו”פ והמקורות שהופיעו במקורם,
 ויש להוסיף, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו
 ונתבארו ע”פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט
 שמועמק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות
 וכיו”ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת
 הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בתוכן
 הענינים), וימצא מוב, ויובל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

"עוג שפלט מדור המבול" – איך פלט?

באם לא ה' המבול בארץ ישראל, מדוע לא נחה שם התיבה? / באם מי המבול רותחין
היו, איך ניצלו הרגים? / באם לא היו מי המבול רותחין, מאיפה באים "חמי טבריא"? /
שקו"ט באופן הצלת עוג ממי המבול לשיטת רש"י בדרך "פשוטו של מקרא"

בפרשתנו (י, יג): "ויבוא הפליט ויגד וגו'". ומפרש רש"י מיהו ה"פליט":

"לפי פשוטו, זהו עוג שפלט מן המלחמה. . ומדרש בראשית רבה: זה עוג שפלט מדור
המבול".

והנה, סתם רש"י ולא פירש כיצד ניצל עוג מהמבול, שמחה כל בשר מתחת השמים; והרי
עוג לא היה מאלו שנכנסו לתיבת נח!

ובדברי דוד – להט"ז – על רש"י כאן מבאר בב' אופנים:

(א) "דנצטננו צידי התיבה ושם היה עומד". – ומקורו בדברי הגמרא (זבחים ק"ג, ב).

(ב) "ויש מאן דאמר דבארץ ישראל היה, דשם לא היה המבול". – וכן מצינו בפירוש רש"י
על הש"ס (נדה ס"א, א ד"ה עוג) שעוג ברח לארץ ישראל.

וממשיך הט"ז, דלכאורה קשה ע"ז שהרי "אף שבארץ ישראל לא נפתחו המעיינות, אבל
המים נתפשטו בכל העולם"! ומיישב, "ואפשר שהיה איש גבוה, והיה יכול לעמוד על איזה
הר". עכ"ל הט"ז.

ויש לחקור ולברר, כיצד היא הדרך המתאימה ביותר לבאר הענין אליבא דרש"י בפירושו
על התורה, שדרכו היא "פשוטו של מקרא" דוקא, וכדלקמן.

ב. ונפתח במה שסיים הט"ז – שהמבול לא היה בארץ ישראל:

לקראת שבת

ג

בענין זה נחלקו גדולי עולם בגמרא (ובחים קיג, א), ובמדרשים (ראה בראשית רבה פל"ב, י. פל"ג, ו. פרקי דר' אליעזר פכ"ג. ג. ועוד).

ובכירור שיטת רש"י בפירושו על התורה ("פשוטו של מקרא") – נראה פשוט שס"ל שהמבול היה בכל העולם, גם בארץ ישראל; כי, את"ל שהמבול ירד בכל העולם ורק בארץ ישראל לא ירד – הרי זה דורש גם מיוחד, ואיך יתכן שהכתוב העלים נס זה?!

ועוד זאת: אם המבול לא היה בארץ ישראל – למה נחה התיבה דוקא בהרי אררט? היה לה לנוח בארץ ישראל!

כלומר:

אמנם מסתבר שגם לפי השיטה שלא ירד מבול בארץ ישראל, מכל מקום המים שירדו בארצות מסביבה זרמו ונכנסו גם בתוכה (וכדברי הט"ז) –

אבל סוף סוף, מובן שלא היו בארץ ישראל מים רבים כל כך כמו באותן הארצות שבהן ירד המבול מלכתחילה, וממילא קלו המים שם יותר מוקדם.

ומעתה: בשלמא אם נאמר שהמבול ירד גם בארץ ישראל – מובן למה נחה התיבה על הרי אררט דוקא, כי מכיון שהיו מההרים הכי גבוהים, הרי כשהתחילו המים לחסור נחסרו לראשונה במקום הכי גבוה, ושם היה המקום הראשון שיכולה התיבה לנוח; אבל אם נאמר שהמבול לא ירד בארץ ישראל – היתה התיבה צריכה לנוח בארץ ישראל, ששם חסרו המים מהר יותר!

ובאמת שמלבד כל זה – מצינו להדיא בדברי רש"י, על הפסוק "ויסכרו מעינות תהום וארובות השמים" (נח ה, ב): "כשנפתחו כתיב 'כל מעינות', וכאן אין כתיב 'כל'; לפי שנשתיירו מהם אותן שיש בהם צורך לעולם, כגון חמי **טבריא** וכיוצא בהן". והרי **טבריא** היא בארץ ישראל!

[בחזקוני, משכיל לדוד ובאר בשדה נדחקו ליישב דברי רש"י עם השיטה שהמבול לא ירד בא"י, אך פשטות דברי רש"י לא משמע כדבריהם. –

ולהוסיף עוד, שהשיטה שהמבול לא ירד בא"י מיוסדת היא בפסוק ביחזקאל (כב, כד) "ארץ לא מטוהרה היא ולא גושמה ביום זעם"; ובפירוש רש"י על הפסוק פירש אותו באופן אחר (ולא בשייכות למי המבול)].

ג. ומעתה מובן לכאורה, שלשיטת רש"י בפירושו עה"ת אין לפרש שעוג ניצל מן המבול משום שהיה בארץ ישראל – משום שב"פשוטו של מקרא" היה המבול גם בארץ ישראל.

ומה שנשאר לנו הוא מה שכתב הט"ז בתחילת דבריו – שעוג ניצל על ידי שהיה עומד בציד התיבה.

ובפרטיות יותר:

בגמרא איתא (סנהדרין קח, ב. זבחים קיג, ב) לגבי אנשי דור המבול – "ברותחין קלקלו וברותחין נידונו". והראיה על זה – מגזירה שווה: "כתיב הכא 'וישוכו המים' (נח ח, א), וכתיב התם 'וחמת המלך שככה' (אסתר ז, י"ד)". ומפרש רש"י: "חמת המלך שככה – נחה מרתחו, הכא נמי מים נחו מרותחין".

ומקשה הגמרא על זה – אם מי המבול היו רותחין, כיצד נתקיימה התיבה? וכיצד נתקיים עוג? ומיישבת: "נס נעשה להם שנצטננו בצידי התיבה", והיינו, שהמים שבצידי התיבה נצטננו מרתיחתן, וכך התקיימה התיבה, ובאותם מים עמד עוג.

אמנם רש"י לא הביא לנס זה – שהמים שבצידי התיבה הצטננו – בפירושו על התורה, ונראה לומר שלשיטתו קושיא מעיקרא ליתא, כי לפי "פשוטו של מקרא" לא היו המים רותחין, כדלקמן.

ד. בפירושו על הפסוק הנ"ל: "וישוכו המים" – מפרש רש"י: "וישוכו, כמו 'כשוך חמת המלך', לשון הנחת חמה". ולפום ריהטא נראה, שכוונתו כדברי הגמרא – שהמים היו רותחין ועכשיו נחו מרתיחתן (וכן פירש הרא"ם).

אך כד דייקת בלשון רש"י, נראה שאין כוונתו כדברי הגמרא – שהרי את עיקר דברי הגמרא, "ברותחין נידונו", לא העתיק רש"י כלל; ולכן נראה שכוונת רש"י היא פשוטו כמשמעו, שהמים נחו ו"נרגעו" (ממה שלפני זה התגברו), בדוגמת "שוך חמת המלך" שפירושו שהמלך נח ו"נרגע" מכעסו, ואין לדבריו שייכות עם חמימותם של המים (ראה גם בבאר בשדה על רש"י שכן פירש).

ומעתה מסתבר בדרך הפשט שהמים לא היו רותחין, שעי"ז מובן כיצד התקיימה התיבה, וכן כיצד התקיים עוג שעמד בצידי התיבה; ומה שחידשה הגמרא שהמים שבצידי התיבה נצטננו – לכאורה אינו מיושב בדרך הפשט, כי לא מצינו רמז לנס גדול זה בלשון הכתוב.

וכן משמע לכאורה מזה שהדגים לא נשמדו על ידי המבול (כדברי רש"י בפ' נח ז, כב. אבל ראה רמב"ן שם, כג). וכן נוטה לשונו של רש"י בכמה מקומות (ראה נח ו, יד. ז, יב), שהמים היו חזקים אך לא רותחים.

ודברי רש"י הנ"ל בענין המעינות ד"חמי טבריא" שנפתחו בעת המבול ונשארו גם לאחר מכן – יש לפרש בפשיטות, שהחמימות שבהם אינה תוצאה של המבול, אלא שמים אלו היו חמים עוד קודם לכן (כשהיו מתחת לארץ), ואין זאת אלא שעל ידי המבול נפתחו.

[אך צריך עיון ממה שכתב רש"י בטעם שהתיבה היתה מ"עצי גופר" (נח ו, יד), שהוא "על שם גפרית שנגזר עליהם להמחות בו" – שמזה משמע לכאורה (וראה נחלת יעקב שם) שבתוך מי המבול היתה מעורבת "גפרית" המחממת את המים (וראה פרש"י וירא יט, כד).

ועוד להעיר, לענין אופן הצלת עוג מהמים – ממה דאיתא בתרגום יונתן בן עוזיאל על אתר, שעוג ישב מעל התיבה והיה כסיו על ראשו, שלפ"ז אפשר אולי ליישב זאת אפילו לפי השיטה שהמים היו רותחים. ועצ"ע].

ומכאן למד המדרש ששוחטים לחולה בשבת ואין אומרים נאכילנו נבילה, היינו שמוטב לעבור על איסור מיתה פעם אחת ולא לעבור על איסור לאו פעמים רבות.

מדוע אנו מלים היום?

המול לקם כל זכר

(י, י)

כתב הרמב"ם (פירוש המשניות חולין ספ"ז): "אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שהקב"ה ציווה אותנו על ידי משה רבינו שנמול". ולכאורה קשה, דא"כ מדוע מברכים בברכת הברית "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו"?

ויש לומר, שישנו חילוק בין יסוד החיוב במצוה ובין מהות וגדר המצוה:

יסוד החיוב במצוה מילה אצלנו - הוא רק מפני שניתן לנו ציווי זה במתן תורה, כי כל מה שנאמר לפני מתן תורה אין בו כח לחייב אותנו לאחר מתן תורה. אולם מהות וגדר המצוה היא עדיין "בריתו של אברהם אבינו", כלומר שבמתן תורה נצטוונו להכניס את בנינו באותה ברית שכרת הקב"ה עם אברהם אבינו.

וביאר הענין:

הברית שאנו כורתים עם הקב"ה ע"י המילה אינה ברית על קיום התורה והמצוות בלבד, אלא היא ברית על עצם קדושת ישראל, שע"י המילה נכנסים הם בברית עם הקב"ה מצד עצם מהותם. וזהו שהברית היא "בריתו של אברהם אבינו", היינו שהיא הברית שנכרתה עם אברהם אבינו עוד קודם מתן תורה, וממנה התחילה קדושת ישראל.

ובזה יובן הטעם שברכת "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" נאמרת ע"י אבי הבן דוקא, כי שם "ישראל" חל על הבן ע"י לידתו לאביו ולאמו הישראלית, ולכן גם הכנסתו ב"בריתו של אברהם אבינו", שהיא גמור ושלמות הכנסתו לקדושת ישראל, שייכת לאבי הבן דוקא.

איסור חמור פעם אחת או איסור קל פעמים רבות

אמרי נא אחתי את

מכאן ששוחטין לחולה בשבת

(יב, יג מדרש פליאה)

י"ל בפירוש המדרש, ובהקדים:

ידועה הקושיא (ראה לדוגמא דעת זקנים פרשתנו יב, יא. חזקוני שם, יב, ועוד): מנ"ל לאברהם שהמצרים יהרגוהו כדי שלא לעבור על איסור אשת איש, והרי סו"ס בהריגתו יעברו על איסור שפיכות דמים, ומה הרוויחו? ואחד התירוצים הוא (חזקוני שם), שבמעשה ההריגה לא יעברו עבירה כי אם פעם אחת, משא"כ אם יקחו את שרה ואברהם עודנו חי, הרי בכל ביאה וביאה עוברים על גילוי עריות.

ומכאן למד המדרש אשר שוחטין לחולה בשבת, ואין אומרים נאכילנו נבילה, ומטעם הנ"ל - שבנבילה עובר על כל כוית וכזית, משא"כ בשחיטה אינו עובר אלא איסור אחד (ר"ן יומא ד, ב, הובא בב"י א"ח סי' שכח ד"ה ה' החולה, ובס"ו שם ס"ק ו. שו"ע הרב שם סט"ז).

ועדיין יש להקשות, דלא דמי, שהרי בנדו"ד שני האיסורים (שפיכות דמים וג"ע) הם איסורי מיתה, ולכן מובן שפיר שעדיף לעבור על איסור שפיכות דמים פעם אחת ולא לעבור על איסור גילוי עריות פעמים רבות; משא"כ בחולה, הרי חילול שבת הוא איסור מיתה ואילו אכילת נבילה הוא איסור לאו, ומנ"ל שריבוי לאוין חמור מאיסור מיתה אחד?

וי"ל, דאם היו המצרים לוקחים את שרה בחזקה, ולא ה' אברהם יכול למונעה מהם, הרי זה בגדר יאוש וכדין לסטים (ב"ק קיד, א), והיתה שרה נעשית גרושה (שהרי בני נח אינם צריכים גט, אלא חלות הגירושין הוא ע"י שפורשים זה מזה (רמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"ח)), וממילא לא ה' בזה איסור אשת איש, כי אם דבר מכוער בעלמא. ואעפ"כ היו המצרים מעדיפים לעבור על שפיכות דמים פעם אחת, ולא לעשות דבר מכוער פעמים רבות.

ינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

"ברית בין הבתרים" וסוד הגלות

איך נכנס ענין הגלות באמצע "ברית בין הבתרים"? / מתי שותק הרב בכרי ללמד את תלמידו עומק חדש? / מדוע הגלות הולכת ומעמיקה למרות שהפגם הולך ומיתקן? / ומהי פנימיות ענין הגלות? סוד ענין הגלות, ושייכותו לברית בין הבתרים

ברית כרת השי"ת עם אברהם אבינו ע"ה בעוברו בין הבתרים (פרשתנו טו, ט ואילך), והבטיח שהתאחדותם של הקב"ה ובני ישראל תהי' נצחית, גם אם יגרום החטא ח"ו.

ברית מעין זו מוצאים אנו אצל אוהבים, שחפצים שלא תיפסק אהבתם לעולם. הם "עושין ביניהם קשר אמיץ וחזק, שיתייחדו ויתקשרו באהבתם בקשר נפלא, ולמעלה מן הטעם והדעת . . ועל ידי כריתת הברית, תהי' אהבתם אהבה נצחית כל תמוט עולם ועד, ולא יפרידם שום מגיעה מבית ומחוץ" (לקוטי תורה נצבים מד, ב).

והנה, מסופר בפרשתנו (טו, יב), אשר בעת כריתת הברית "תרדמה נפלה על אברם, והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו". ומבארים חז"ל (בראשית רבה פמ"ד, יז) שבזה נתבשר אברהם על ארבע הגלויות שעתידיים בניו לגלות.

ולכאורה יש לתמוה תמיהה גדולה:

כריתת ברית נעשית בזמן שבו האהבה חזקה ביותר, עד ש"אינה תלוי" בדבר", והיא למעלה מן הטעם והדעת. מחמת עוצם האהבה, רוצים האוהבים שהאהבה תהי' נצחית לעולם ועד, ומשום כך הם כורתים את הברית, וכיצד ייתכן שבשעת ברית בין הבתרים, בשעה שנרגשת האהבה הגדולה ביותר, מדבר הקב"ה אודות הגלויות שמבטאות לכאורה את היפך האהבה? ואמנם הכל גלוי לפניו ית', וידע שבני ישראל עתידיים לגלות; אבל לכאורה אין מקום להזכיר עניינים אלו בשעת גילוי עוצם האהבה, ותוך כדי כריתת ברית לאהבה נצחית.

כיצד היו הכרובים בקירוב בעת החורבן?

בנוגע ליחס הקב"ה לישראל בזמן הגלות, מוצאים אנו דבר מופלא:

איתא בגמרא (ב"ב צט, א וברשב"ם), שמצב הכרובים שבקדשי הקדשים הי' משתנה לפי הנהגת בני ישראל באותה שעה: בזמן ש"ישראל עושין רצונו של מקום", היו הכרובים "פניהם איש אל אחיו", להורות "שהקב"ה אוהב את ישראל"; ובזמן ש"אין ישראל עושין רצונו של מקום", היו מפנים את פניהם זה מזה, בדרך נס.

ומסופר בגמרא (יומא נד, ב), שבשעת חורבן בית המקדש, כאשר "נכנסו נכרים להיכל", הנה "ראו כרובים המעורין זה בזה". ולכאורה, הלא החורבן בא בסיבת חטאיהם של בני ישראל, ואם כן הדין נותן שבשעה זו יהיו הכרובים פונים זה מזה. וכיצד ייתכן, שדווקא בשעה זו רמזו הכרובים על אהבתו העצומה של השי"ת לבניו (וראה חדא"ג מהרש"א יומא שם שהקשה כן)?

וביאור הדבר הוא, שאף שבחיצוניותה באה הגלות להעניש את בני ישראל, ולזככם מן החטאים והעוונות, הנה בפנימיותה, מטרתה היא להביא לגילוי מופלא ונעלה. השי"ת רוצה לזכות את בני ישראל בגילוי נעלה הרבה יותר ממה שהי' בזמן הבית, ודווקא משום עוצם הגילוי, צריכים לעניין הגלות והחורבן, וכפי שיתבאר.

ומשום כך, הרי בקודש הקדשים, מקום שבו נגלית פנימיות הדברים, הייתה ניכרת בגלוי חיבת השי"ת לבניו דווקא בעת החורבן.

האם הרב נטיש את התלמיד?

בכדי להבין זאת, משלו משל בסה"ק (ראה מאמר ד"ה איתא בפסיקתא לר' הלל מפאריטש עמ' ח ואילך, ובנוגע למקורו ראה ספר השיחות תשמ"ט ח"ב עמ' 614 הע' 45):

לפעמים עומד רב ומשפיע לתלמידו מתורתו, ולפתע מבריקה במחשבתו סברה עמוקה עד מאוד, אך רעיון זה אינו מיושב עדיין במוחו. במצב זה, אם ימשיך הרב ללמד את תלמידו, עלולה ההברקה להתפוגג ולהשתכח הימנו; ומאידך, אם ירצה להגות בסברה זו וליישבה בדעתו, הרי יצטרך להפסיק את הלימוד עם התלמיד, ולעוזבו לזמן מה.

והי', אם אוהב הרב את תלמידו עד למאוד, אזי מחמת עוצם האהבה, רוצה הרב להעניק לתלמידו גם את אותה סברה עמוקה. וכאמור, הרי לשם כך הוא מוכרח לסלק את שימת ליבו מאותו תלמיד, ולפנות את מוחו לאותו רעיון מופלא. וככל שתהי' הסברה עמוקה יותר, כך יצטרך הרב להתכנס עוד בעצמו, ולעזוב יותר את התלמיד.

והנה, אף שלעניי הרואה עזב הרב את תלמידו והתרחק ממנו, הרי בפנימיות העניין, הוא גילוי וקירוב גדול ביותר. שהרי כל עיקר מה שהפסיק הרב את לימודו, הי' זה בכדי שיקבל התלמיד סברה עמוקה יותר. ועל כן, עצם ההתעלמות מהתלמיד, מורה שיש כאן מדריגה גבוהה ביותר. ומחמת עומק וטוב השכל החדש, כדאי לתלמיד לסבול את העלם הרב ממנו, לזמן מה, ולזכות לגילוי הנפלא שיבוא מחמתו לאחר זמן.

ועל דרך זה הוא בהשפעות העליונות: בזמן הבית היו ישראל מקבלים שפע קדושה נפלא. אך הקב"ה חפץ להשפיע להם דרגות נשגבות הרבה יותר. ולשם כך, יש להעלים את ההשפעה הקודמת עד אשר תשוב אל מקורה, ואזי יתעורר הגילוי החדש והנשגב.

וזו פנימיות עניין הגלות, שהוא זמן ההעלם וההסתר על גילוי אורו ית'. ותכלית ההעלם היא בכדי להעניק לבני ישראל את הגילויים הנשגבים שיתגלו בביאת משיח צדקנו.

ואם כן נמצא, שבפנימיות, באה הגלות מעוצם אהבת השי"ת לבניו. שלכן הוא מתעלם ומסתתר מאיתם בתקופת הגלות, בכדי שיתגלה כבוד ה' באופן הנעלה ביותר בגאולה העתידה.

מדוע הגלות הולכת ומחמירה?

דבר זה, ניכר גם מסדר העניינים בעת הגלות:

אם הייתה הגלות רק עונש על חטאי בני ישראל, הרי מן הדין הי' שיתחיל העונש בחוזק ובחומרה. וכאשר אט אט יזדככו בני ישראל מחטאיהם ויישארו אצלם רק מעט מן החטאים, יוקל מעליהם עול הגלות.

אך לפועל רואים אנו להיפך, שמעת לעת מתגברת הגלות ומחמירה יותר. וכפי שרואים בגלות מצרים, שהתחילה ביי"ז שנים של מנוחה בחיי יעקב, ולאחר מכן בחיי השבטים טרם נשתעבדו בני ישראל, ורק אחר כך החל השעבוד, ועם הזמן הלך השעבוד והחמיר יותר ויותר, עד שנגאלו.

ומעין זה הוא גם בגלות זו האחרונה, אשר התחילה בחיי התנאים ואמוראים הקדושים, שהיו מגלים בבני ישראל את אור הקדושה. ומזמן לזמן הולך ומתמעט גילוי הקדושה, עד למצב שבו אנו נמצאים, סיום הזמן ד"עקבתא דמשיחא", שגילוי אלוקות מועט בו ביותר.

וסיבת הדבר היא, משום שבפנימיותה אין הגלות עונש על העוונות, כי אם כמשל סילוק גילוי והארת הרב לתלמיד, בכדי לבוא לגילוי העצום שיהי' לעתיד לבוא. ולכן, ככל שמתארכת הגלות ומתקרבים לגילוי הנפלא, נעשה ההעלם וההסתר עמוק יותר; כמשל הרב שמסתתר יותר ויותר ככל שעומד להשפיע לתלמיד הבנה נעלית יותר.

וזהו הטעם שבשעת ברית בין הבתרים דובר אודות הגלות, כיון שבפנימיות, עניינה של הגלות הוא תכלית הגילוי. ולכן, בשעת ברית בין הבתרים, כאשר האירה האהבה העצמית של השי"ת לאברהם, בישר הקב"ה על הגלות וההעלם, שעל ידם יבואו לגילויים העצומים שיהיו בזמן הגאולה העתידה.

חיזוק הצימאון בעת ההעלם

ומזה ילמד האדם בעבודתו את הבורא ית"ש בעת הגלות המר, ובשניים:

(א) מבלי הבט על חשכת הגלות שהולכת ומתגברת, ועד שה"מלכות תהפך למינות" (סוטה מט, ב), שמעולם לא הי' חושך כזה, הרי אין להתפעל מכך, כיוון שידועים שהתגברות החושך היא מפני שמתקרבים לאור הגאולה. וההעלם והסילוק הוא רק בחיצוניות, אבל בפנימיות הרי זה תכלית הגילוי, ויש בזה עומק עוצם אהבת השי"ת לבני ישראל.

(ב) ומשום כך, הרי למרות שבחיצוניות נמצא ה"רב" בתנועה של הסתתרות, צריך ה"תלמיד" להתחזק בהתקשרות וביצימאון אל ה"רב", עוד יותר מהזמן שבו הרב נמצא בתנועה של גילוי והשפעה. ועל ידי הצימאון נעשה גילוי האור החדש אל המקבל, בגאולה העתידה במהרה בימינו.

מדוע נצטווה אברהם ל"צאת" מרצונותיו?

לך לך מארצך וממולדתך ומבית
אביך אל הארץ אשר אראך (יב, א)

בפירוש כתוב זה נתבאר (ראה ספר המאמרים תש"ה עמ' 94 ואילך) שהליכה זו עבודה גדולה יש בה: "לך" - על האדם לצאת ולהתעלות, "מארצך" - מרצונותיו, "ממולדתך" - מרגילותיו, אשר נובעים המה מטבעך מתולדתך, "ומבית אביך" - החכמה של האדם, שנקראת בסה"ק בשם "אב" (ראה תניא פ"ג, ובכ"מ). ועל האדם ללכת מכל אלו ולצאת "אל הארץ" - אל רצונו של השי"ת, "אשר אראך" - שמראה לאדם ומורה לו הדרך אשר ילך בה.

והנה, פשוט אשר מוחו, טבעו ורצונותיו של אברהם כולם היו קדושים גם קודם לכן, ומ"מ ציווהו הקב"ה "ללכת" מכל אלו, ולצאת מהם "אל הארץ אשר אראך". ואם כן יש לתמוה: בשלמא אם הי' מדובר על רצונות המנגדים לדיני התורה, היה מובן שצריך לצאת וללכת מהם, אך מדוע צריך לצאת גם מרצונות קדושים?

ויש לבאר זה על פי מה שאנו רואים בעבודת האדם, שפעמים שיש בעבודתו הגבלות הבאות מטבעו ומרגילותו, והמונעות בעדו מלהתעלות בעבודתו ית', אף שלפעמים יש להן מקום גם על פי דין.

ולדוגמא: בלימוד התורה, על פי הלכה אין כל אדם חייב להיות הוגה בתורה יומם ולילה ממש, וישנו אשר די לו ב"פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית" (מנחות צט, ב. וראה שו"ע י"ד הל' ת"ת פ"ג ה"ד), וגם העוסק בתורה יתר על זה, הרי די לו ללמוד כפי רגילותו, ואינו חייב להתייגע ולאמץ עצמו ללמוד יתר על אופן עיונו הרגיל.

וכן הוא בעבודת התפילה, שע"פ הלכות תפילה די לו לאדם לכוון במקומות המעכבים, גם אם אינו מכוון בפירוש ב"ה המילות. ומה שצריך להיות ב"כובד ראש" קודם התפילה (ראה משנה

ברכות רפ"ה), די לו בזה ש"מניח ידיו על לבו כפותין הימנית על השמאלית ועומד כעבד לפני רבו" (שבת י, א. רמב"ם הל' תפלה וברכת כהנים פ"ה ה"ד), ובזה יוצא ידי חובתו. וכן יכול להיות במצוות צדקה, ובשאר המצוות.

וזהו הרמז במ"ש "לך לך מארצך וממולדתך גו'": על האדם לצאת ולהתעלות מכל ההגבלות הבאות מטבעו ומרגילותו, באופן שאינו מחשב כלל מהי חובתו ומהו לפניו משורת הדין שאינו מוכרח בו, אלא קובע בלבו אשר מוסר הוא עצמו ורצונותיו אל הקב"ה, ואזי לא יתחשב כלל ברצונותיו וברגילותו, אלא ימסור עצמו לגמרי לקיום רצון העליון.

"אב לארם" - "עניי עירך קודמין"

ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה
שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך
כי אב המון גוים לשון נוטריקון של שמו. ורי"ש שהיתה בו
בתחילה, שלא הי' אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשיו אב
לכל העולם, ואפילו רי"ש שהיתה בו בתחילה לא זה במקומה
(יו, ה. רש"י)

מדברי רש"י נמצאנו למדים, שגם לאחר שנקרא אברהם "אב המון גוים", על שם היותו "אב לכל העולם" עדיין נשארה בשמו האות רי"ש, על שם היותו "אב לארם", מקומו של אברהם.

וההוראה מזה:

כל יהודי מקבל בירושה את כחותיו של אברהם (ראה תורה אור ר"פ וארא, ובכ"מ), ולכן הוא יכול לפעול ולהשפיע על כל העולם, כמו אברהם שהוא "אב לכל העולם".

יחד עם זה עליו לדעת, שלכל לראש מוטל עליו להשפיע על מקומו וסביבתו שלו, שהרי "עניי עירך קודמין" (טושו"ע חו"מ ר"ס צו. וט"ז). רק כאשר יהודי נעשה "אב לארם שהוא מקומו", אז ביכולתו להוסיף ולהיות "אב לכל העולם".

הידושי סוגיות

עיון ופירוש בסוגיות הפרשה

ב' גדרים במצות מילה

יתלה ב' ילפותות שמצינו בהא דמילה דוחה שבת, כב' ענינים במילה – כמצוה פרטית וכענין כללי דכניסה לקדושת ישראל / עפ"ז יסיק נפקותא בין הילפותות

בשבת¹ קלב. מצינו כמה ילפותות מנ"ל דמילה דוחה שבת, ובשו"ע אדה"ז (או"ח סי' שלא) נקט דעת ר' יוחנן שם דילפינן ליה מקרא דפ' תזריע "וביום השמיני ימול בשר ערלתו ביום ואפילו בשבת". ובמכילתא אשכחן לימוד אחר ממש"נ "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת" – "דבר שהברית כרותה לו ואיזו זו זו מילה", ובמפרשי המדרש פירשו דכוונת המדרש להמשך הכתוב "לדורותם ברית עולם" – דעלה אמרי' "זו מילה" למימרא דדחיא שבת. והנה אף שפשטות הענין הוא דמשמעות דורשין בלבד איכא בינייהו י"ל דמתוך חילוק הדרשות גופא עולה כאן חילוק מהותי בגדר הדין.

דהנה כתב הרמב"ם סוף הל' מילה "מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים שנאמר כי כל הגוים ערלים, וגדולה היא

המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל שנאמר (פרשתנו יז, א-ב) התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך וגו', וכל המפר בריתו של אברהם אבינו והניח ערלתו או משכה אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא. (ובהלכה הבאה) בא וראה כמה חמורה מילה שלא נתלה למשה רבינו עליה אפילו שעה אחת אף ע"פ שהיה בדרך וכל מצות התורה נכרתו עליהן ג' בריתות כו' ועל המילה נכרתו י"ג בריתות כו'". ומקור כ"ז במשנה ספ"ג דגדרים, אלא שהרמב"ם שינה לגמרי מסדר הש"ס, דשם סדר מאמרים אלו הוא: מאוסה היא הערלה כו', גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות כו', לא נתלה למשה הצדיק עליה (אפילו) מלא שעה אחת כו', גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל כו'. והרמב"ם החליף הסדר, וחילק לב' הלכות, וגם שילב בהלכה הא' הא דאבות פ"ג מי"א "כל המפר בריתו כו'". וכל זה טעמא בעי.

עוד יש לזקדק בלשונו שבגמ' אמרו רק "גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות"

1. הערת העורך: כל אחד משני הגידונים דלהלן – (א) החילוק בין ב' ההלכות שברמב"ם סוף הל' מילה, (ב) והחילוק בין ב' הילפותות דמילה דוחה שבת – נמצא במקום אחר בספרי רבינו, והקישור ביניהם אינו מפורש ע"י רבינו, אבל כן עולה לכאורה מתוך התוכן המבואר בב' המקומות, ודברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר.

דישראל והברית עם הקב"ה היא ע"י המילה. ולכן המשיך בהלכה זו להביא גם המאמר דמס' אבות "כל המפר בריתו של אברהם אבינו כו' אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב", דבזה חזינן באופן בולט ביותר עד כמה ברית מילה קשורה לעצם שם (וקדושת) ישראל (דכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, וכדי לזכות לחיי עוה"ב כשכר לתומ"צ הוא דוקא כאשר המקיימם הוא בגדר ישראל שנצטוו בהם, משא"כ זה אין לו חלק לעוה"ב אף שיש בידו תומ"צ ודו"ק).

משא"כ בהלכה הבאה מיירי הרמב"ם בגדר מצוה פרטית שבמילה, דאפילו בתור מצוה פרטית יש בה מעלה נוספת לגבי שאר המצוות. וזהו שהדגיש הרמב"ם בשינוי לשונו תיכף בתחילת ההלכה: "בא וראה כמה חמורה מילה", ולא נקט "גדולה מילה" כמ"ש בהלכה הקודמת – כי כאן מיירי הרמב"ם בחומרא (בעונש וכיו"ב ותו לא) שיש במילה, היינו מילה בתורת מצוה פרטית (שבזה מתאים הלשון "חמורה"). ולענין זה מזכיר ב' הדברים, "שלא נתלה למשה רבינו עליה אפילו שעה אחת אף ע"פ שהיה בדרך", דבר המורה על גודל חומרת מצות מילה, וכן ענין נוסף המראה עד כמה "חמורה מילה" לגבי שאר מצוות – "וכל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות כו' ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות". והיינו, דהכא לא מיירי על מעלת מילה לגבי כללות התורה, אלא לגבי כל מצוה ומצוה (בפ"ע) מבין כל מצוות התורה, דבכל אחת מהנה "נכרתו שלש בריתות" ו"על המילה נכרתו י"ג בריתות".

ואי"ל במשנתנו, דנקטו בלשון "גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות" (על דרך

אבל לא נזכרה ההשוואה לשאר התורה, ומקורו של הרמב"ם הוא בברכות מח: "צריך שיקדים ברית לתורה שזו נתנה בשלש בריתות וזו נתנה ביי"ג בריתות", ולפ"ז היה מתאים לנקוט "כל התורה (כולה) נכרתו עליה (נתנה ב)ג' בריתות" נוכלשון עצמו לעיל הל' ברכות פ"ב ה"ג], ומהו דיוק הרמב"ם "כל מצות התורה נכרתו עליהן כו'".

והנה בצפע"נ הל' מילה פ"א ה"ז, ביאר שבמילת גרים יש ב' ענינים, חלק ממצוה הגירות המכניס לקדושת ישראל, וכן קיום מצות מילה כא' מתרי"ג מצוות שמתחייב בהן הגר. ע"ש. ונ"ל שבאמת עד"ז הוא גם במילת כל איש ישראל, שיש בה שני דינים, חדא המצוה הפרטית דמצות מילה, ושנית שעל ידי מצות מילה נגמרת חלות קדושת ישראל על התינוק הנולד (עיי' שו"ע אדה"ז או"ח מהדו"ת סוס"ד).

וזהו החילוק בין ב' ההלכות שבדברי הרמב"ם כאן, דבהלכה הראשונה מיירי בענין הכללי דמילה, השייך לשם (וקדושת) ישראל; ובהלכה השנית קאי במצוה הפרטית והגדר הפרטי דברית מילה. ולהכי בהלכה הראשונה כתב "מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים שנאמר כי כל הגוים ערלים", דבזה כוונתו לא רק להדגיש המיאוס והגנות שבהערלה אלא (בעיקר) מה שבזה עומד ההבדל שיש בין גוים לבני ישראל, דערלה היא דבר "שנתגנו בה הגוים", וא"כ הפעולה שע"י המילה היא שהדבר יוצר שלימות בישראל, קשר הברית בינם לבין קונם. ועל דבר זה מזכיר הרמב"ם לאח"ז, "גדולה היא המילה שלא נקרא אברהם אבינו שלם עד ששלם שנתגנו בה הגוים וזהו תמים ואתנה בריתי ביני וביניך גו'", היינו שהשלימות

ובפרטיות יותר י"ל דמכאן ימצא חילוק גם בעצם גדר הך דינא. כי אי אמרינן דזהו דין במילה, נמצא גדר הדבר דאף שכבר נאמרו (וישנם) איסורי שבת (ומצידם לא היה למול), יש דין מיוחד במילה שהיא דוחה שבת. ולפי אופן זה משמע דהא דמילה דוחה שבת הוא בגדר דחוויה, או אף בגדר הותרה (דביחס לקיום מצות מילה בשמונה הותר איסור שבת. וכידוע מה שדנו בזה בראשונים ובפוסקים, ואם צריך למעט בחילול אם אפשר, וכיו"ב. ואכ"מ). אמנם, לדעת המכילתא הוי כנ"ל "קיום" וחיווק ה"אות" דשבת, ולהכי הוי דין בשבת גופא, והיינו לא רק שמלכתחילה לא נאמרה שבת במקום מילה בזמנה, אלא יתירה מזו – דהוי כעין "שמירת" ועשיית השבת.

ויש לומר, דנפק"מ גם להלכה, לפי מה שחקר הגאון מרוגטשוב (שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סכ"ג, צפע"נ מהד"ת כו, ב) "אם מילה דוחה שבת המילה בזמנה [היינו שהדחי' היא מכח החפצא דמילה בזמנה] או החיוב שצריך למול בזמנה זה דוחה שבת [היינו החיוב המוטל על הגברא הוא הכח הדוחה את השבת], ונפק"מ כגון אשה לפי פסק הרמב"ם (רפ"ב דהל' מילה) והרי"ף . . דאשה כשרה למול אם היא מותרת למול בשבת, כיון דעליה ליכא חיוב למול". די"ל שלהלימוד "וביום השמיני ימול" הא דמילה דוחה שבת (או הותרה) הוא מצד חיוב המצוה (הנאמר בכתוב), ולדרשת המכילתא הוא מצד עצם החפצא דמילה (והרי לא נאמר כאן חיוב מצוה דמילה אלא הא דהיא ברית לדורותיכם), ולפ"ז להלימוד דהמכילתא אשה יכולה למול בשבת.

הביטוי "גדול" במשמעות דבר הכולל, בכל מקום לפי ענינו, בשנים, בחכמה, ביר"ש, בענקים (יהושע יד, טו), ועד לדוגמת "גדול ה'", והכוונה היא לענין הכללי שבמילה, שהיא ענין כללי בכל התורה ומצות. ולהכי היא "גדולה" (מכל התורה ומצות) בזה ש"נכרתו עליה י"ג בריתות" (משא"כ כל התורה כו', שע"ז לא היו אלא ג' בריתות).

ועפכ"ז יש לבאר החילוק בין ב' הילפותות הנ"ל בהא דמילה דוחה שבת, אם הוא מהכתוב דפרשת מילה כבש"ס או מהכתוב דשבת כבמכילתא. די"ל בעומק הדבר שהוא תלוי אי קאי לגבי הענין הפרטי או הענין הכללי. דלהדיעה שנלמד מהכתוב דפ' תזריע ("ביום השמיני ימול"), נמצא, דהא דמלין גם בשבת הוא מדיני מילה (ולא מדיני שבת), היינו מצד כוחה ומעלתה מה שהיא א' מתרי"ג מצות התורה, אלא שבה גופא הרי היא גדולה מהם וגוברת עליהם ולכן היא דוחה את המצות דשבת. אמנם אי קאי לגבי הענין הכללי, מה שהמילה היא כללותם של כל שאר מצוות התורה גופייהו, שוב אפשר לומר דזהו דין בשבת הנדחית מפניה. פירוש, דכיון שהיותה מצוה כללית השקולה כנגד כל המצות ה"ז מפאת שהיא אות בבשרנו לברית עולם בין ה' לישראל, וכנ"ל שענינה הוא כללות קדושת ישראל, שוב י"ל דקיומה גם בשבת הוא דין בשבת גופא, דהמילה הוי "קיום" ו"שמירת" ענינה של מצות שבת גופא, שהרי אף בה מצינו התוכן ד"אות ביני ובין בני ישראל". ועיי' ל' הציוני בפרשתנו (יז, ב) "ומצות מילה בזמנה הוא קיום השבת ובשניהם נאמר אות כו'".

להתאמץ, לרסן ולהתאפק!

בל ידח ממנו נדח

ועוד להוסיף שהובטחנו, בל ידח ממנו נדח, וידוע פתגם כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בזה אשר יהודי צריך להיות חכם, ובודאי שסוף סוף יעמידוהו במעמד ומצב המתאים לו מתאים לנפשו שהיא חלק אלקה ממעל ממש עד שאפילו בעת החטא היתה באמנה אתו, הנה ישתדל הוא בכל יכולתו להסביר לעצמו זה, ובלשון אחר מבלי תסבוכת יתירה ומבלי שקלא וטריא מיותרת לגמרי, וכמאמר חכמינו ז"ל במשנתם, המעשה הוא העיקר.

(מכתב כ"ב כסלו תשכ"א, נרפס בלקי"ט חל"ח עמ' 2-171)

מדוע יזיק לעצמו בגלל אחרים?!

נתקבל מכתבו... בו כותב על דבר מצב נפשו עתה והנהגתו שאינה מתאימה להוראות תורתנו תורת חיים, כמובן גם כפשוטו, חיים אמיתיים ראויים לשמם בעולמנו הזה, עולם הזה הגשמי, ומנמק הנהגתו האמורה, במה שפלוגי מתנהג שלא בסדר וגם פלוגי אינו בסדר וכו'.

ומובנת הפליאה בנימוק זה, שהרי מבוגר הוא זה כמה שנים ורוצה להבין ענינו והשייך לו, ואיך זה מנמקים עשיית היזק לעצמו, במה שפלוגי או חבירו גם כן מזיק את עצמו?!

..[עליו לשים לב שחל אצלנו] שינוי לא רק בנוגע לענינים של תורתנו הקדושה אלא גם בענינים המהרסים בריאות הגוף, ואשר כל רופא יאמר בהחלט, שזהו נגד השכל הבריא ונגד רגש האנושי וכו' ובכל זאת נחלש בהם ואולי עוד יותר, והרי בודאי שלזה אין כל שייכות הנהגת פלוגי בין אדם למקום וכו',

[והסיבה לכך היא מכיוון] שקל יותר לא לרסן את עצמו מאשר לרסן.

(מכתב כ"ב כסלו תשכ"א שם)

"מוח שליט על הלב"

...לשאלתו למה זה קרה לו מצב האמור [של הידרדרות ברוחניות] - הרי אין כל פלא... [שהרי לנהוג בדרך הטובה והישרה דורש פעולה, ולפעמים גם מאמץ, והעיקר שהדרך ההפכית הרי היא כדברי החכם, "נפת תפנה שפתי זרה ואחריתה מרה כלענה", הרי נוח יותר להמשיך אחרי ההתחלה שהיא בהווה לא לרסן את היצר הרצון והתאוה וכו' מאשר להתאמץ לרסן ולהתאפק על יסוד האחרית שתהי' למחר.

...וכשיתבונן לאמיתתו של ענין בשינוי האמור, בודאי יודה על סיבות השינוי, ויהי רצון שזוהי יסיק את המסקנא המיידית, שמחובת האדם באשר הוא אדם לחיות חייו כאדם ולא כבהמה רחמנא ליצלן, והחילוק הוא, שאדם יכול לשלוט ברוחו, ובלשון החסידות, שיהי' המוח שליט על הלב, מה שאין כן הבהמה שבאדם, זאת אומרת "נפש הבהמית", וקל למבין.

מהאמור מובן שמה שכותב בסיום מכתבו את הכינויים [השליליים] שאקרא לו, אינו מתאים כלל וכלל, והכינוי שכן אכנה לו, ותקותי חזקה רק לתקופה קצרה, היא, שלעת עתה נפל הוא תחת השפעת היצר, ועדיין לא התאושש להלחם נגדו, ולהסביר לעצמו, שבהבריאה סוג הדומם הוא יותר (בכמות) מסוג הצומח, והצומח יותר מסוג החי, והחי יותר מסוג המדבר, ובמין המדבר, האנשים העמים הפראיים הם הרוב בכמות לגבי אלו הנקראים נאורים, ועם ישראל הוא המעט מכל העמים מעת היינו לעם במעמד הר סיני, ובבני ישראל עצמם, אלו השומרים תורה ומצוות וחיים חייהם על פיהם בשלימות לעת עתה על כל פנים בעוונותינו הרבים אינם מהווים הרוב, וכמו שהיפך הטבע הוא שיאמר אדם שרוצה לחיות חיי בעל חי צומח ודומם מפני שהם הרוב בכמות, ועל דרך זה הוא בכל שלב ושלב מכולם.

דרכי החסידות

שהיות ומכתבים בעניני עבודת ה' מכ"ק אדמו"ר
מוהרי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

המו"ץ החסידי

המורה הוראה עם ההוראה וההדרכה שלו הוא 'מרא דאתרא'.
אם הוא מנהיג בהוראה טובה, נהיה ה'אתרא' כלי לאלקות

בהוראתו והדרכתו תלוי הענין של 'מקום'

כאשר החסידים [בדורות הראשונים] היו משוחחים אודות הרבנים הגדולים, גם אלו שהיו מפורסמים בגאונותם הגדולה, כמו הרה"ג הרב יצחק אייזיק מהומיל, הרה"ג הרב יצחק אייזיק מויטבסק, הרה"ג ר' ברוך מרדכי מבברויסק, הרה"ג ר' הלל [מפריטש], היו קוראים אותם בשם "מ"ץ" [ר"ת מורה-צדק] או "מורה הוראה", כפי שהי' מורגל הביטוי "המו"ץ החסידי" ("חסידות'ר מו"ץ"), "המורה-הוראה החסידי" ("דער חסידות'ר מורה הוראה").

השם "מ"ץ" גדל ובא מענין מסויים המסופר מכ"ק רבינו הזקן.

כאשר הרבי [רבינו הזקן] נתן לשלושת האברכים הראשונים היתר הוראה, בסמיכה מלאה, הנה אחד מהם הי' הרה"ג הר"י אייזיק מויטבסק, שהי' עליו להתמנות לרב באסטרוונה - עיירה קטנה ליד ויטבסק.

סיפר הרה"ג הרב יצחק אייזיק:

במשך שלושה שבועות, בחן אותנו הרה"ג הרב יהודה לייב (אחיו של כ"ק אדמו"ר הזקן) בכמה הלכות בכל חלקי השולחן ערוך, ולבסוף כ"ק אדמו"ר בחן אותנו, ונתן לנו סמיכה.

כשהרבי נתן את הסמיכה הוא אמר: רב הוא מורה הוראה ומרא-דאתרא, הוא מורה דרך והוראה כיצד יש להתנהג, בכך הוא נהי' 'מרא דאתרא', בעל הבית על המקום, התואר של בורא יחיד ית' מצד הבריאה הוא התואר 'מקום', היות שהוא יתברך הוא 'מקומו של עולם'. המורה הוראה עם ההוראה וההדרכה שלו הוא 'מרא דאתרא'. אם הוא מנהיג בהוראה טובה, נהי' ה'אתרא' כלי לאלקות, ואם מנהיג הוא ח"ו באופן לא טוב אזי ה'אתרא' ח"ו אינו כלי לאלקות, וזהו הפירוש 'מרא דאתרא' - שבו ובהוראתו והדרכתו תלוי הענין של 'מקום', יש להיות מורה צדק, להשריש את הענין של לפניו משורת הדין.

לקראת שבת

טז

פתגם זה של הרבי הוא היסוד והשורש לכך שאצל חסידים, אפילו הרבנים הגדולים והמפורסמים ביותר נקראו בשם "מ"ץ".

על הרב במקומו להתמסר לכל עניני העיר, ולעסוק עם אנשי עדתו, להיות מורה הוראה ולהדריך בדרכי התורה והמצוה, וכפי שהרבי הורה – הרב צריך להיות מורה צדק ולהשריש את הענין של לפני משורת הדין.

(תרגום מספר השיחות תרצ"ו עמ' 7-136)

ממנו יתלמדו אנשי הקהילה

אביר הגאונים הרב החסיד ר' יצחק אייזיק נ"ע מהאמליא סיפר למורי ורבי החסיד הרשב"ץ נ"ע אשר בעת שהוד כ"ק אדמו"ר הזקן אמר לו לקבל משרת רבנות אמר לו ביחידות ההיא:

אתה הולך להעשות רב בישראל ולקבל עליך כהונת הרבנות, הנה חוץ מזה שעליך לקבל להשגיח ולהורות בכל הדינים וההנהגות בכל מקצועות החיים של אנשי הקהילה בהנוגע לההלכות ודינים שבארבעה חלקי השו"ע, הנה עליך עוד לדעת כי זכותי הקהילה וחטאי, במדות טובות ורעות ובהנהגות טובות ורעות, תלויים ברב העיר, כי עליו יביטו בשבע עינים וממנו יתלמדו אנשי הקהילה להטיב ולהרע, וזכיותיהם וחטאיהם תלויים בו.

(ספר השיחות תש"ה עמ' 136)

שיחות קודש

דברות קודש בעניני הנראה, הדרבה
והיוזק בעבודת הש"ת

התוכן שספדור זה הובא כאן בסגנון שנאמרו הדברים ע"י רבינו,
מלבי שנינו עריכה קלים להקל על הלומד

שמירת ה"עיר קטנה" – "זה הגוף"

אכילה שאינה מחריבה הגוף...

אם רוצים שהשוטר, שומר הסדר והבטחון, אכן ישמור מפני האויב שאין להכניסו לעיר, ויכניס את המסייע שחיילים להכניסו לעיר - יש להבטיח שיטת תחילה "חדר" ו"שיבה" עם מלמדי מקרא משנה וגמרא עד לשולחן ערוך בפועל, שהם "נטורי קרתא".

וכמו"כ אם רוצים שהאכילה ושתית יהיו לטובת הגוף כפשוטו - צריך להתחיל את היום בתפלה ולימוד, ולעיין בשולחן ערוך לדעת כיצד עליו לאכול ולשתות, וכיצד עליו לנהל את המסחר; ואז, יהיו האכילה ושתית והמסחר באופן שלא זו בלבד שלא יחריבו אותו, אלא אדרבה - שיבנו אותו. אבל אם יתחיל באכילה ושתית - אזי יהי אוכל ושותה כבהמה (ראה חגיגה טז, א), שאז, אין זו אכילת בשר סתם, אלא באופן ש"זולל וסובא", שמחריבה את ה"עיר קטנה זה הגוף".

וכן בנוגע לעיר כפשוטה: כדי להבטיח שסדרי העיר לא יהיו כמו הסדרים של סדום ועמורה .. יש צורך להקדים את ה"נטורי קרתא", אלו שמנהלים את החינוך על טהרת הקודש, שהם מחנכים את מנהיגי העיר, ומחנכים את שומרי העיר שידעו כיצד לשמור על העיר, מפני מי צריך להזהר, ואת מי צריך להכניס לעיר.

(תורת מנחם חנ"ח ע"ב 320 ואילוף)

מי הם שומרי העיר?

מסופר במדרש תהלים (מזמור קכז בתחלתו) (ובכ"מ) אודות רבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, בהיותו בזמן הגלות, גלות רומי, ששלח את תלמידיו, ר' אמי ור' אסי, לראות ולבחון את הנעשה בעיירות ישראל, מה צריך לפעול כו'. ובבואם לאחת העיירות, שאלו וביקשו שיראו להם את שומרי העיר, "נטורי קרתא", וכאשר הציגו בפניהם את אנשי החיל שהיו ממונים על שמירת הסדר והבטחון של העיר, אמרו ר' אמי ור' אסי: "אלין (אלו הם) נטורי קרתא" - אדרבה: "אלין חרובי קרתא!" - "נטורי קרתא" הם "סופרים ומשנים", מלמדי מקרא ומלמדי משנה, שלומדים עם התינוקות תורת ה', "הדא הוא דכתיב (מזמור קכז בתחלתו) אם ה' לא יבנה בית וגו'" (עד כאן סיפור המדרש).

...ההוראה מסיפור המדרש:

...הן אמת שישנו ציווי בתורה "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", שלכן צריך להיות זהיר בבריאות הגוף ("עיר קטנה זה הגוף" (מדרים לב, רע"ב)) על פי דרכי הטבע, וצריך לשמור על הסדר והבטחון של הסביבה והעיר כו'.

אבל, אם ההתחלה היא בענין זה, וכאשר שואלים מי הם "נטורי קרתא", לא מזכירים ענינים אחרים, אלא מתחילים עם אכילה ושתית, ושמירה על הסדר והבטחון ע"פ דרכי הטבע - הרי זו גישה שמחריבה ח"ו את העיר כפשוטה, וכן את ה"עיר קטנה זה הגוף".

